

STORTINGET

Innst. 259 S

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:166 S (2017–2018)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Jørgen Bekkevold, Olaug V. Bollestad og Hans Fredrik Grøvan om språkopplæring for kontantstøttemottakere og fjerning av botidskravet på 5 år knyttet til kontantstøtten

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne viser til at kontantstøtten aldri var ment som et integrerings- eller likestillingstiltak. Den var ment som en familieordning som styrker foreldrenes valgfrihet, og slik har den også fungert og fungerer fortsatt for de drøyt 49 000 foreldrene som mottok kontantstøtte i løpet av 2015 (tall hentet fra Statistisk sentralbyrå (SSB)). Det er derfor ingenting som tilsier at kontantstøtten ikke fungerer i henhold til det som er lovens intensjon, og det er heller ingen som har påvist at dens avvikling vil ha de positive effektene som er ønskelig på andre områder, som for eksempel integrering.

Det man derimot vet, er at det er en rekke andre faktorer som har betydning for innvandrerkvinnens manglende tilknytning til arbeidsmarkedet. De fleste av disse faktorene kan samles under kategoriene kultur og kompetanse. Svake språkferdigheter og lavt utdanningsnivå er blant de største utfordringene på kompetansesiden, mens kjønnsrollemønstre og familieforståelse er en del av kulturen som gjør at mange innvandrerkvinner tar hovedansvaret for barneomsorgen.

Våren 2017 fikk regjeringen flertall for innføring av fem års botidskrav knyttet til kontantstøtten. Forslagsstillerne mener det er dypt urettferdig at noen familier skal utestenges fra kontantstøtteordningen med begrunnelse i utfordringer som bør møtes på andre måter. Forslagsstillerne ønsker å styrke språkopplæringen og trappe opp tiltak som kan senke terskelen inn til arbeidslivet for innvandrerkvinner.

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å erstatte botidskravet som er knyttet til kontantstøtten, med språkopplæringskrav.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Trond Giske, Kari Henriksen og Tone Merete Sønsterud, fra Høyre, Marianne Haukland, lederen Kristin Ørmen Johnsen og Tage Pettersen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal og Morten Wold, fra Senterpartiet, Olav Urbø, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Venstre, Grunde Almeland, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til representantforslaget fra stortingsrepresentantene Geir Jørgen Bekkevold, Olaug V. Bollestad og Hans Fredrik Grøvan om språkopplæring for kontantstøttemottakere og fjerning av botidskravet på 5 år knyttet til kontantstøtten.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til at botidskravet knyttet til kontantstøtten har vært behandlet av Stortinget ved

flere anledninger, senest ved behandlingen av representantforslag i Dokument 8:43 S (2017–2018), jf. Innst 97 S (2017–2018), som ble debattert i plenum 1. februar 2018.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at innføringen av fem års botidskrav er en innstramning som gjelder generelt, ut fra en vurdering av at nyankomne innvandrere bør stimuleres til arbeid og aktivitet og at deres barn bør gå i barnehage for å bli godt integrert i det norske samfunnet.

Komiteen er enig i at svake språkferdigheter og lavt utdanningsnivå er blant de største utfordringene på kompetansesiden, mens kjønnsrollemønstre og familieforståelse er en del av kulturen som gjør at mange innvandrerkvinner tar hovedansvaret for barneomsorgen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, registrerer at det i representantforslaget vises til Fafos familieundersøkelse fra 2009, hvor det pekes på at holdningen til kvinners yrkesaktivitet og hva som er best for barna, er mer avgjørende enn økonomiske insentiver når det gjelder hvorfor innvandrerkvinner i overveiende grad er hjemme med småbarn (0–3 år). Det pekes i denne undersøkelsen på at kontantstøtten ikke fungerer som en endringsagent, verken i den ene eller andre retningen, med hensyn til arbeidsdeltakelse.

Komiteen registrerer videre at det i forslaget pekes på at for å gjøre noe med den svake arbeidstilknytningen blant innvandrerkvinner må man, i stedet for å fjerne et velferdsgode som styrker alle barnefamiliers valgfrihet, iverksette målrettede tiltak knyttet til disse kvinnenes kompetanse og kulturelle barrierer. Når det gjelder holdninger som utgjør en utfordring for familielivet, er det i særskilt grad et svalt likestillingsperspektiv som bidrar til å holde kvinnene utenfor arbeidslivet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at introduksjonsprogrammet for flyktninger og opplæring i norsk samfunnskunnskap for alle nyankomne innvandrere med utsikter til varig opphold i Norge er blant de viktigste tiltakene for å kvalifisere nyankomne innvandrere for deltakelse i arbeidslivet. I snitt er seks av ti deltakere i introduksjonsprogrammet i arbeid eller utdanning året etter at de avslutter programmet, men det er for store variasjoner mellom kommunene og mellom ulike grupper av deltakere. Videre ser flertallet at regjeringen er i gang med en integreringsstrategi, hvor en av målsettingene i dette arbeidet er å reformere introduksjonsprogrammet med tydelige forventninger til gode resultater og mer arbeidsrettede tiltak. I den

sammenheng vil regjeringen også gjøre det mulig å kombinere deltakelse i introduksjonsprogrammet med ordinært arbeid, og kombinere språkopplæring med arbeidspraksis. Hensikten er at deltakerne får en raskere tilknytning til arbeidslivet enn det mange får i dag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet stiller seg positive til å styrke språkopplæringen og trappe opp tiltak som kan senke terskelen inn til arbeidslivet for innvandrerkvinner, og vil med glede ta imot slike initiativ fra regjeringen. Disse medlemmer mener imidlertid at slike tiltak bør komme i tillegg til å fjerne kontantstøtten, som har dokumentert motsatt effekt ved at den virker negativt inn på kvinners deltakelse i arbeidslivet, og spesielt i minoritetsgrupper. Disse medlemmer viser til Arbeiderpartiets alternative budsjett for 2018, der det foreslås å avvike kontantstøtten. Disse medlemmer mener at det i en parlamentarisk situasjon der det ikke ser ut til å være mulig å få flertall for et slikt forslag, er nødvendig med innstramminger som kan minimere de integreringshemmende effektene av kontantstøtten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at hensikten med lovendringen som ble vedtatt i juni 2017, jf. Innst. 368 L (2016–2017) og Prop. 85 L (2016–2017), var å fremme rask integrering av innvandrere og deres barn. Etter at den nye botidsbestemmelsen ble innført, har det imidlertid dukket opp tilfeller der dette argumentet ikke er relevant. Eksempelvis vil en familie der far er innvandrer og i full jobb, men ikke har bodd i Norge i fem år, ikke få kontantstøtte selv om mor er norsk og skal være hjemme med barnet. Flertallet ser at slike tilfeller gjør at lovendringen kan oppfattes urettferdig. Likevel mener flertallet at botidskravet bør beholdes. Flertallet viser til at det er vanskelig å gjøre endringer i kontantytelser uten at det vil kunne slå urimelig ut for enkelte grupper, og at hovedhensikten med endringen rettferdiggjør å opprettholde det nye botidskravet.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, mener at en god integreringsprosess og et velfungerende samfunn forutsetter en felles forståelse for norsk samfunn og kultur. Dette krever en særlig innsats fra hver enkelt av dem som skal leve i Norge. Dette flertallet mener imidlertid at når det forventes at de som deltar i språkopplæringsprogram, skal lære seg norsk, må myndighetene følge opp med så gode programmer som mulig. Det skal være slik at uansett hvor du lærer deg norsk, så skal undervisningen være av god kvalitet. I Jeløya-plattformen har regjeringen satt seg som mål å arbeide for å fornye og forbedre norskopplæringen, slik at alle får et godt grunnlag for læring og for deltakelse i arbeidsliv og sam-

funnsniv. Dette innebærer blant annet at regjeringen vil styrke språkopplæringen og andre målrettede tiltak for at flere kvinner med minoritetsbakgrunn skal kunne delta i arbeidslivet. Videre vil regjeringen jobbe for at det skal være mulig å kunne kombinere språkopplæring med arbeidspraksis. I tillegg vil regjeringen også reformere introduksjonsprogrammet med tydelige forventninger til gode resultater og mer arbeidsrettede tiltak, samt gjøre det lettere å kombinere deltakelse i introduksjonsprogrammet med ordinært arbeid.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Sosialistisk Venstreparti vil avskaffe kontantstøtten og bruke pengene til en ventestønad for foreldre til barn som ikke har fått barnehageplass. Barnehager kan utgjøre en viktig forskjell for barn med en vanskelig hjemmesituasjon, og for barn og familier som trenger norskopplæring og å bli integrert i det norske samfunnet. At kontantstøtten subsidierer kvinner for å være hjemme, hindrer mødre fra å komme ut i arbeidslivet og barna fra å integreres i barnehagen. Effekten forsterkes når barnehagene blir dyre, samtidig som kontantstøtten har økt. Til tross for Sosialistisk Venstrepartis motstand mot kontantstøtten, så er dette medlem uenig i den bakenforliggende tankegangen i Prop. 85 L (2016–2017) og viser til at Sosialistisk Venstreparti stemte imot lovforslaget. Dette medlem mener at doble standarder innen velferd og ytelser vil kunne bidra til å skape større økonomiske forskjeller i samfunnet. Derimot vil språkopplæring, arbeidsopplæring og inntektssikring bidra til bedre muligheter. På denne bakgrunn støtter dette medlem forslaget om å utrede mulighetene for å erstatte botidskravet med språkopplæring, og fremmer dessuten følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til hvordan norskopplæringstilbudet for innvandrere kan styrkes, samt foreslå andre tiltak for kvalifisering til arbeid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at Sosialistisk Venstreparti i sin merknad peker på at de ønsker å avskaffe kontantstøtten. Til tross for dette støtter de Kristelig Folkepartis forslag, som innebærer en opprettholdelse av kontantstøtten. Det blir med dette uklart hva Sosialistisk Venstrepartis primærstandpunkt egentlig er, siden de så tydelig har gått imot ordningen. Flertallet støtter kontantstøtten, men begrunnelsen for å ikke støtte Kristelig Folkepartis forslag er at flertallet mener at alle de positive tingene som følger med kontantstøtten, også kan lede til utenforskap, særlig hos kvinner som er nyankomne innvandrere. Flertallet mener derfor at et botidskrav

knyttet til kontantstøtten er riktig, samtidig som det må settes økt fokus på språkopplæring.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti vil understreke at kontantstøtten er til for og gjelder kun for ettåringer og deres foreldre. Disse medlemmer mener kontantstøttens formål bør gjelde for alle foreldre, nemlig muligheten til å vurdere om ettåringen har behov for en noe utsatt barnehagestart og litt mer tid hjemme med far eller mor. Det fremstår urettferdig å velge ut en gruppe foreldre som ikke skal få tilgang til denne valgfriheten, kun begrunnet ut ifra botid. Disse medlemmer viser til at konsekvensene av dette botidskravet er at en mor som har vært norsk statsborger hele sitt liv, og skattebetaler hele sitt arbeidsliv, med de nye reglene ikke kan motta kontantstøtte dersom faren til hennes barn kom til Norge for 4 år siden, selv om denne mannen har vært yrkesaktiv skattebetaler hele denne perioden. Disse medlemmer mener derfor dette botidskravet har svært uheldige, utilsiktede konsekvenser, i tillegg til den iboende urettferdigheten dette botidskravet representerer.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet har vedtatt å videreføre den målrettede kontantstøtten for barn i alderen 1–2 år. For Senterpartiet er det ikke et mål i seg selv at alle ettåringer skal gå i barnehagen, men vi vil tilrettelegge for at foreldre har frihet til å foreta valg som passer deres familiesituasjon best. I så måte deler dette medlem forslagsstillernes vurderinger, og støtter dermed representantforslaget fra Kristelig Folkeparti.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti mener videre at samfunnet må vise raushet og toleranse for at noen foreldre velger å bli hjemme med sine små barn, uten at deres motiver betviles og at de blir stigmatisert.

Disse medlemmer vil videre minne om at det i all hovedsak er barnet som er hovedpersonen i kontantstøtteordningen. I integrerings- og likestillingsdebatten, hvor kontantstøtten ofte løftes frem som en hemmende faktor, havner barnets behov ofte i skyggen.

Det er særdeles viktig med gode integreringstiltak samt å sørge for at innvandrerbefolkningen, og særlig kvinner i dette henseende, blir godt integrert i det norske samfunnet. Imidlertid er det viktig at samfunnet respekterer familiens rett og frihet til å utfolde seg. Dette må gjelde uavhengig av familiens etniske, økonomiske, sosiale eller kulturelle bakgrunn.

Disse medlemmer vil understreke at innvandrerkvinner er en sammensatt gruppe, og yrkesdeltakelsen varierer. Mens det er høyere yrkesdeltakelse blant andregenerasjons «innvandrerkvinner» og flere tar høyere utdanning, så er yrkesdeltakelsen lavere

blant førstegenerasjons innvandrerkvinner. Vi må også skille mellom dem som kommer fra EØS-land, dem med kort botid i Norge, dem med flukt- og asylbakgrunn samt yrkesaktive kvinner som benytter seg av ordningen. Videre er det viktig å ha i mente at tradisjonelle kjønnsroller også påvirker innvandrerkvinneres yrkesdeltakelse. Språkkunnskaper, kompetanse og yrkeserfaring er også vesentlige momenter som forklarer kvinners yrkesdeltakelse. Dessuten må en heller ikke overse det faktum at mange kvinner som ønsker å jobbe, møter barrierer på arbeidsmarkedet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til Statistisk sentralbyrås (SSB) årlige rapport «Kontantstøttebruk blant innvandrere.» Rapporten utarbeides på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. I rapporten er det hovedsakelig barna som er analyseenheten. Variabler som foreldrenes botid, utdanningsbakgrunn og yrkesstatus er ikke inkludert. Vi får dermed ingen dybdekunnskap om kvinnene som mottar kontantstøtten. Riktignok vet vi om deres landbakgrunn og bosted, men vi vet ikke om kvinnene er i deltidsjobb, i praksisplass gjennom Nav, under utdanning, har barna hos besteforeldre mens de går tilbake til arbeid etter endt permisjon, eller om kvinnene er yrkesaktive, men velger kontantstøtten for å tilbringe mer tid med sine små barn.

Dette medlem mener det er behov for mer kunnskap om kontantstøttemottakerne, og viser til at Stortinget har vedtatt et forslag om å innhente mer kunnskap om kontantstøttemottakerne, jf. Dokument 8:43 S (2017–2018), Innst. 97 S (2017–2018), vedtak nr. 443:

«Stortinget ber regjeringen innhente kunnskap om hvem kontantstøttemottakerne er, med særlig vekt på yrkesstatus, utdanningsbakgrunn, årsaker til at man benytter seg av ordningen, samt levekår generelt for denne gruppen.»

Dette medlem imøteser regjeringens arbeid med oppfølging av vedtak nr. 443.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å erstatte botidskravet som er knyttet til kontantstøtten, med språkopplæringskrav.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kris-

telig Folkeparti, vil peke på Prop. 74 L (2017–2018) Endringer i folketrygdloven og kontantstøtteloven (innfasing av tredeling av foreldrepenger mv.), som er til behandling i komiteen våren 2018. Proposisjonen inneholder blant annet forslag om en innføring av en ordning med fleksibel kontantstøtte, hvor foreldrene kan få utbetalt kontantstøtte med 20 pst., 40 pst., 60 pst., 80 pst. og 100 pst. sats, i motsetning til i dag hvor ytelsen utbetales med enten halv eller full sats. Flertallet fremhever at dette vil gjøre det enklere for foreldre å gi ettåringer en gradvis start på barnehagelivet. Ikke minst er kontantstøtten et viktig bidrag til å øke familiers valgfrihet. Med den nye ordningen blir kontantstøtten enda bedre tilpasset familienes ulike behov.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å erstatte botidskravet som er knyttet til kontantstøtten, med språkopplæringskrav.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til hvordan norskopplæringstilbudet for innvandrere kan styrkes, samt foreslå andre tiltak for kvalifisering til arbeid, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:166 S (2017–2018) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Jørgen Bekkevold, Olaug V. Bollestad og Hans Fredrik Grøvan om språkopplæring for kontantstøttemottakere og fjerning av botidskravet på 5 år knyttet til kontantstøtten – vedtas ikke.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 8. mai 2018

Kristin Ørmen Johnsen

leder og ordfører

VEDLEGG

Brev fra Barne- og likestillingsdepartementet v/statsråd Linda Hofstad Helleland til familie- og kulturkomiteen, datert 12. april 2018

Dokument 8:166 S (2017-2018) - Representantforslag om språkopplæring til kontantstøttedokument og fjerning av botidskravet på 5 år knyttet til kontantstøtten

Jeg viser til brev av 22. mars, der familie- og kulturkomiteen ber om departementets vurdering av representantforslag 166 S.

Forslaget lyder slik:

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å erstatte botidskravet som er knyttet til kontantstøtten, med språkopplæringskrav.

Botidskravet knyttet til kontantstøtten har vært behandlet av Stortinget ved flere anledninger, senest ved behandling av representantforslag 43 S høsten 2017. Regjeringens syn er fremdeles at barnefamilieene må ha valgfrihet, og at kontantstøtten bør opprettholdes, men at det var riktig å gjøre innstramminger av integreringshensyn. Innføringen av fem års botidskrav er en innstramming som gjelder generelt, ut fra en vurdering av at innvandrere bør stimuleres til arbeid og aktivitet og at deres barn bør gå i barnehage for å bli godt integrert i det norske samfunnet.

Etter mitt syn vil både botidskravet og krav om språkopplæring ha positive integreringseffekter. Jeg ser ikke det ene som et alternativ til det andre, snarere at de er supplementert til hverandre.

Introduksjonsprogrammet for flyktninger og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for alle innvandrede med utsikter til varig opphold i Norge, er blant de viktigste tiltakene for å kvalifisere nyankomne innvandrede for deltakelse i arbeidslivet. I snitt er seks av ti deltakere i introduksjonsprogrammet i arbeid eller utdanning året etter at de avslutter programmet, men det er for store variasjoner mellom kommunene og mellom ulike grupper av deltakere.

Regjeringen er i gang med en integreringsstrategi, og en av målsettingene i dette arbeidet er å reformere introduksjonsprogrammet med tydelige forventninger til gode resultater og mer arbeiderettede tiltak. Vi vil også gjøre det mulig å kombinere deltakelse i introduksjonsprogrammet med ordinært arbeid, og kombinere språkopplæring med arbeidspraksis. Hensikten er at deltakerne skal få en raskere tilknytning til arbeidslivet enn det mange får i dag.

I Jeløya-plattformen fremhever regjeringen at en god integreringsprosess og et velfungerende samfunn forutsetter en felles forståelse for norsk samfunn og kultur. Det er en selvfølge at det stilles krav til norskkunn-

skaper og forståelse for det norske samfunnet for de som oppholder seg i Norge over tid. Dette krever en særlig innsats fra hver enkelt som skal leve i Norge.

Det fremgår videre av plattformen at regjeringen vil innføre en ordning der personer som etter fem års oppholdstillatelse mottar kommunale ytelser og støtteordninger, ikke er i arbeid, og som ikke har tilfredsstillende norskkunnskaper, får en aktivitetsplikt til å delta på språkopplæring.

Jeg mener at de tilfellene hvor botidskravet kan oppleves som urimelig veies opp av de positive konsekvensene botidskravet vil ha for integreringen av barna og foreldrene.

På denne bakgrunn mener jeg at andre integreringsfremmende tiltak som f.eks. språkopplæring ikke bør erstatte botidskravet.

